

doblju trajanja NDH od 1941. do 1945. godine. To bi svakako bilo značajno za hrvatsku historiografiju, jer bi se na taj način pružila mogućnost znanstvenije i kritičnije analize te bi se ispravili svi dotadašnji netočni i iskrivljeni prikazi o novinarstvu razdoblja NDH.

Aleksandra Bednjaneć-Vuković

The Times Atlas Zweiter Weltkrieg, Herausgegeben von John Keegan, Bechtermünz Verlag (Weltbild Verlag GmbH), Augsburg 1999, 255 str.

Riječ je o njemačkom izdanju *Timesova* atlasa Drugog svjetskog rata. Nakon sadržaja (str. 5.-9.), popisa suradnika (str. 10.), uvoda (str. 11.), objašnjenja simbola vojnih postrojbi koji se koriste na zemljovidima u atlasu (str. 13.) i kronoloških tablica najvažnijih događaja koje su podijeljene po zemljopisnim cjelinama (str. 14.-27.), slijedi ukupno devedeset poglavlja (str. 28.-207.) koja prikazuju najvažnije bitke i ostale događaje iz Drugog svjetskog rata, a nekoliko početnih poglavlja bavi se političkim razvojem u svijetu u razdoblju 1918.-1939. Svako poglavlje ima dvije stranice, a opremljeno je zemljovidima različite vrste koji na vrlo zanimljiv način prikazuju kako vojne operacije, tako i druge bitne događaje iz Drugog svjetskog rata (stanje u gospodarstvu, političke promjene, itd.). Na kraju atlasa nalazi se popis korištene literature (str. 208.) i fotografija (str. 209), a zatim slijedi glosarij najvažnijih pojmova i ličnosti iz Drugog svjetskog rata (str. 209.-221.) i indeks zemljopisnih naziva (str. 221.-255.). Od natuknica u glosariju koje su povezane s našom poviješću navedena je kratka biografija Josipa Broza Tita (str. 219.).

Očigledno, našeg čitatelja najviše će zanimati kako je u atlasu prikazana Hrvatska i događaji vezani uz nju. S obzirom na broj i širinu događaja koje je atlas morao obuhvatiti, jasno je da Hrvatska u njemu zauzima tek vrlo mali prostor. Nažalost, i ono što je prikazano dijelom je pogrešno ili nedosljedno. Vidljivi su brojni (sitniji) nedostaci na zemljovidima. Tako je npr. na zemljovidu Europe između dvaju svjetskih ratova (str. 29.) u sastav Kraljevine Jugoslavije pogrešno uključen i istarski poluotok. Na zemljovidu koji prikazuje napredovanje sila Osovine u Jugoslaviji i Grčkoj tijekom travnja 1941. (str. 55.) vidljive su manje pogreške u označavanju pojedinih područja. Hrvatska je protegnuta i na Bosnu, Hercegovina je označena kao Bosna, Crna Gora kao Hercegovina, a Kosovo kao Crna Gora. Nakon toga su na više zemljovida koji se odnose na razdoblje nakon raspada Kraljevine Jugoslavije vidljive nedosljednosti. Na nekim od njih i dalje je ucrtana Jugoslavija iako prikazuju stanje nakon travnja 1941. (npr. str. 81., 117., 130.). Na drugima zemljovidima je uzeto u obzir stanje nastalo nakon sloma Jugoslavije (Slovenija podijeljena i anektirana od Kraljevine Italije i Trećeg Reicha, Nezavisna Država Hrvatska, Srbija pod njemačkom okupacijom, itd.), ali je ipak cijelo to područje i dalje označeno kao Jugoslavija. Tako bi se u nekim slučajevima moglo pogrešno zaključiti da je NDH nekakva umanjena Jugoslavija (npr. str. 90.-91., 94.-95, 170., 178., 190.)! Postoje i potpuno pogrešni zemljovid. Npr. na stranici 93 u sastav NDH uključena je cijela Slovenija a

na stranici 176 koja prikazuje stanje tijekom druge polovice 1944. godine prikazan je prostor Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine kao zajednička cjelina pod oznakom "Jugoslavija", dok je Slovenija u sklopu Italije, a Makedonija dio Bugarske!

Ipak, glavni zemljovid koji se odnose na Hrvatsku su uglavnom korektno izrađeni, a nalaze se u poglavljima "Der Balkan 1941" (str. 54.-55.) i "Der Balkan 1941-1945" (str. 128.-129.). Na stranici 54. prikazana je politička karta Balkana u razdoblju od travnja 1939. do travnja 1941. Na sljedećoj stranici prikazan je napad Sila osovine na Jugoslaviju i Grčku u travnju 1941. Na stranici 128. je zemljovid političko-teritorijalne podjele Balkana nakon raspada Kraljevine Jugoslavije, a na sljedećoj stranici karta vojnih djelovanja u "Jugoslaviji i Grčkoj" od 1943. do 1945. Jedini veći nedostatak na ovim glavnim zemljovidima mogao bi se odnositi na činjenicu da na njima nisu prikazane promjene nastale kapitulacijom Kraljevine Italije u rujnu 1943. kada su u sastav NDH uglavnom ušla sva područja koja su pripala Italiji Rimskim ugovorima iz svibnja 1941. godine.

Mogle bi se dati i određene primjedbe na tekstove koji prate zemljovide. Tako se navodi da je pristupanje Jugoslavije Trojnom savezu izazvalo protumonarhistički državni udar 26. i 27. ožujka 1941. (str. 54.), iako bi ispravnije bilo reći da se radilo o državnom udaru usmjerenom protiv vlade Cvetković-Maček, a ne protiv monarhije. Na istoj stranici stoji da se jugoslavenski otpor počeo slamati 10. travnja 1941. nakon pobuna vojnika hrvatske nacionalnosti u 4. i 7. jugoslavenskoj armiji. Tako ispada da su Hrvati krivi za raspad jugoslavenske vojske, a ne spominje se npr. da su Nijemci do 11. travnja napadajući iz Bugarske zauzeli Makedoniju i time odsjekli jugoslavensku odstupnicu prema Grčkoj, pa "izdaja Hrvata" svakako ne može biti (jedini) uzrok sloma Jugoslavije. Vidljivo je i isticanje četničkog pokreta Draže Mihailovića kao "pokreta otpora", a pojedine tvrdnje su nejasne, npr. na str. 128. da su Nijemci 1941. istjerali partizane iz Srbije, a od Mihailovića načinili časnika bez vojske ("Die Deutschen jagten die Partisanen inzwischen aus Serbien hinaus und degradierten Mihajlović zu einem Offizier ohne Armee."). Dvojbeno je i tvrdnja da je Tito 1944. zatražio pomoć sovjetske Crvene armije kako bi uništio četnike Draže Mihailovića ("Er ersuchte Stalin erfolgreich, die Rote Armee umzuleiten, um ihm im Kampf gegen die Tschetniks zu helfen."). Ipak bi bilo ispravnije reći da su Sovjeti na prvom mjestu pomogli partizanima u zauzimanju Srbije i Beograda i uništavanju njemačkih snaga na tom području, a slom četnika u Srbiji bio je logična posljedica partizansko-sovjetske suradnje.

Hrvatska se spominje i u poglavlju o progonima židova i Roma u sklopu Hitlerova "novoga europskog poretka" ("Verfolgungen im Deutschen Reich 1933-1945", str. 92.-93.). Navedeno je da je tijekom postojanja NDH u njoj ubijeno 28.000 Roma, a da su nacisti namjeravali uništiti 40.000 židova u NDH, ali ne navodi se koliko je od tog broja zaista i ubijeno. Kao koncentracijski logori u NDH navedeni su Kruščica (kraj Travnika), Jadovno, Stara Gradiška, Đakovo, Jasenovac, "Danica" (kraj Koprivnice) i Lobergrad (kraj Zlatar Bistrice). Zanimljivo je da je Zagreb označen kao grad u kojem je tijekom rata postojao židovski geto, iako to nije točno.

Ovaj atlas je u svakom slučaju zanimljiv za praćenje velikih vojnih operacija u Drugom svjetskom ratu, ali za hrvatsku povijest tog razdoblja, što je i razumljivo, ipak daje samo najosnovnije informacije.